

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16.03.2005, sp. zn. 8 Tdo 249/2005, ECLI:CZ:NS:2005:8.TDO.249.2005.1

Číslo: 26/2006

Právní věta: Jednání pachatele spočívající v uzamčení poškozeného ve vozidle, které není doprovázeno projevy použití fyzické síly nebo pohrůžky bezprostředního použití fyzického násilí proti němu a nejde přitom ani o uvedení do stavubezbrannosti lstí, není užitím násilí a ani užitím pohrůžky bezprostředního násilí ve smyslu zákonných znaků trestného činu loupeže podle § 234 odst. 1 tr. zák. Takové jednání nelze proto kvalifikovat jako trestný čin loupeže, byť by i směřovalo ke zmocnění se cizí věci. Přichází však v úvahu jeho posouzení jako trestného činu omezování osobní svobody podle § 231 odst. 1 tr. zák., popř., bude-li shledán znak pohrůžky jiné těžké újmy, jako trestného činu vydírání podle § 235 odst. 1 tr. zák.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 16.03.2005

Spisová značka: 8 Tdo 249/2005

Číslo rozhodnutí: 26

Číslo sešitu: 5

Typ rozhodnutí: Usnesení

Hesla: Loupež, Omezování osobní svobody, Vydírání

Předpisy: § 234 odst. 1 tr. zák.

Druh: Rozhodnutí ve věcech trestních

Sbírkový text rozhodnutí:

Nejvyšší soud k dovolání obviněného Z. P. zrušil usnesení Městského soudu v Praze ze dne 22. 4. 2004, sp. zn. 6 To 121/2004 a rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 6 ze dne 5. 11. 2003, sp. zn. 2 T 82/2003 a Obvodnímu soudu pro Prahu 6 přikázal, aby věc v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl.

Z odůvodnění:

Rozsudkem Obvodního soudu pro Prahu 6 ze dne 5. 11. 2003, sp. zn. 2 T 82/2003, byl obviněný Z. P. uznán vinným trestným činem loupeže podle § 234 odst. 1 tr. zák. a odsouzen podle § 234 odst. 1 tr. zák., § 35 odst. 2 tr. zák. k souhrnnému trestu odnětí svobody na dvě léta, jehož výkon byl podle § 58 odst. 1 tr. zák. podmíněně odložen na zkušební dobu stanovenou podle § 59 odst. 1 tr. zák. na pět let; současně byl zrušen výrok o trestu z rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 5, sp. zn. 30 T 44/2001 (ze dne 2. 10. 2001), jakož i všechna další rozhodnutí na tento výrok obsahově navazující, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo zrušením, pozbyla podkladu.

Podle skutkových zjištění soudu prvního stupně se obviněný trestného činu loupeže dopustil tím, že dne 20. 9. 1999 v době kolem 15.00 hodin v P. před hotelem P. jako provozovatel taxislužby požadoval na poškozeném H. S. zaplacení jízdného z oblasti S. M. v P. před uvedený hotel v několikanásobné výši, neodpovídající skutečné odjeté vzdálenosti, na což poškozený odmítl přistoupit, proto jej ve vozidle uzamkl a znemožnil mu vystoupit, a to i přes opětovné výzvy poškozeného, v důsledku čehož v době cca 15-ti minut od počátku konfliktu nakonec poškozený požadovanou částku zaplatil.

Rozsudek soudu prvního stupně napadl obviněný odvoláním, jež směřovalo proti výroku o vině i výroku o trestu. Usnesením Městského soudu v Praze ze dne 22. 4. 2004, sp. zn. 6 To 121/2004, bylo podle § 256 tr. ř. odvolání obviněného jako nedůvodné zamítnuto.

Proti usnesení odvolacího soudu podal obviněný prostřednictvím svého obhájce v zákonné lhůtě dovolání v rozsahu odpovídajícím výroku o vině i výroku o trestu. Odkázal v něm na důvod dovolání podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. a namítl, že napadené usnesení spočívá na nesprávném právním posouzení skutku nebo jiném nesprávném hmotně právním posouzení. Vytkl, že soudy obou stupňů pochybily při hodnocení provedených důkazů a rozhodnutím o jeho vině porušily či ignorovaly princip presumpce neviny i zásadu in dubio pro reo. Ve shodě s již uplatněnou obhajobou opakoval, že se jednání, jímž byl uznán vinným, nedopustil. Namítl, že soudy přecenily význam jediného usvědčujícího důkazu - výpovědi poškozeného H. S. a naopak dostatečně nepřihlédly k těm důkazům, které podporovaly jeho výpověď. Znovu upozornil, že patřičná pozornost nebyla věnována otázce, jakým způsobem mělo dojít k uzamčení vozidla; závěr odvolacího soudu, že „při konstrukci těchto vozidel postačí vypnutí motoru a spínací skříňky k tomu, aby bylo znemožněno otevírání oken, kdy navíc uzamykání celého vozidla lze ovládat i z místa řidiče“ podle něj hrubě zkresluje skutečnost, neboť ani vypnutím motoru nebo uzamknutím dveří z místa řidiče nelze zabránit otevření vozidla zevnitř, jak to dokládá i znalecký posudek, který však nebyl proveden. Zdůraznil, že se trestného činu loupeže nedopustil, protože proti jinému neužil násilí v úmyslu zmocnit se cizí věci. Obviněný navrhl, aby Nejvyšší soud napadené usnesení Městského soudu v Praze i rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 6 zrušil.

Státní zástupce Nejvyššího státního zastupitelství ve vyjádření k dovolání obviněného uvedl, že dovolání bylo sice podáno s odkazem na důvod uvedený v § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř., ve skutečnosti obviněný namítl toliko neúplnost dokazování a vadné hodnocení provedených důkazů, příp. jejich procesní nepoužitelnost, čímž fakticky napadl soudem učiněná skutková zjištění. Údajně nesprávná skutková zjištění důvodem dovolání podle § 265b odst. 1 písm. a) - l) tr. ř. však být nemohou, a proto navrhl, aby bylo dovolání obviněného podle § 265i odst. 1 písm. b) tr. ř. odmítnuto jako podané z jiného důvodu, než je uveden v § 265b tr. ř.

Nejvyšší soud jako soud dovolací zjistil, že dovolání je podle § 265a tr. ř. přípustné, že je podala včas oprávněná osoba a že splňuje náležitosti obsahu dovolání ve smyslu § 265f odst. 1 tr. ř.

Podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. lze dovolání podat, jestliže rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení skutku nebo jiném nesprávném hmotně právním posouzení.

Z dikce citovaného ustanovení plyne, že ve vztahu ke zjištěnému skutku je možné dovoláním vytýkat výlučně vady právní. Zpochybnění správnosti skutkových zjištění nelze zahrnout do zákonem vymezeného okruhu dovolacích důvodů podle § 265b tr. ř., proto je též dovolací soud vázán skutkovými zjištěními soudu prvního stupně, event. soudu odvolacího, a těmito soudy zjištěný skutkový stav je pro něj východiskem pro posouzení skutku z hlediska hmotného práva.

V mezích uplatněného dovolacího důvodu lze namítat, že skutek, jak byl soudem zjištěn, byl nesprávně právně kvalifikován jako trestný čin, ačkoliv o trestný čin nejde nebo jde o jiný trestný čin,

než kterým byl obviněný uznán vinným. Na podkladě tohoto dovolacího důvodu nelze proto přezkoumávat a hodnotit správnost a úplnost skutkových zjištění, na nichž je napadené rozhodnutí založeno, ani prověřovat úplnost provedeného dokazování a správnost hodnocení důkazů ve smyslu ustanovení § 2 odst. 5, 6 tr. ř., poněvadž tato činnost soudu spočívá v aplikaci ustanovení procesních, nikoliv hmotně právních. Vedle vad, které se týkají právního posouzení skutku, lze vytýkat též „jiné nesprávné hmotně právní posouzení“. Rozumí se jím zhodnocení otázky, která nespočívá přímo v právní kvalifikaci skutku, ale v právním posouzení jiné skutkové okolnosti mající význam z hlediska hmotného práva.

Dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. byl relevantně uplatněn v té části dovolání, v níž obviněný zpochybnil správnost právního posouzení skutku jako trestného činu loupeže. Z hlediska napadeného rozhodnutí a obsahu dovolání je významná otázka, zda obviněný skutkem, jak byl zjištěn soudy, naplnil zákonný znak „užil proti jinému násilí“.

Protože v této části nebylo možné dovolání odmítnout podle § 265i odst. 1 tr. ř., Nejvyšší soud podle § 265i odst. 3 tr. ř. přezkoumal zákonnost a odůvodněnost těch výroků rozhodnutí, proti nimž bylo dovolání podáno, v rozsahu a z důvodů uvedených v dovolání, jakož i řízení napadené části rozhodnutí předcházející, a shledal, že dovolání je důvodné.

Trestného činu loupeže podle § 234 odst. 1 tr. zák. se dopustí, kdo proti jinému užije násilí nebo pohrůžky bezprostředního násilí v úmyslu zmocnit se cizí věci.

Z tzv. právní věty výroku o vině v rozsudku soudu prvního stupně vyplývá, že soud považoval za naplněné znaky trestného činu loupeže podle § 234 odst. 1 tr. zák., které spočívají v tom, že obviněný proti jinému užil násilí v úmyslu zmocnit se cizí věci.

Skutková část výroku o vině rozsudku soudu prvního stupně ani ve spojení s odpovídající částí jeho odůvodnění však konkrétní skutková zjištění, která vyjadřují všechny zákonné znaky právě tohoto trestného činu, neobsahuje. Tato zjištění především přesvědčivě nevyjadřují, že obviněný proti jinému „užil násilí“. Z odůvodnění rozsudku soudu prvního stupně plyne, že uzamčení poškozeného ve vozidle a znemožnění mu vystoupit z něj, bylo vyloženo tak, že obviněný „násilím držel poškozeného ve vozidle do té doby, než mu zaplatil požadovanou částku, a naplnil tak ve všech zákonných znacích skutkovou podstatu trestného činu loupeže podle § 234 odst. 1 tr. zák.“. Podrobnější úvahy o naplnění znaku „násilí“ zde rozvedeny nejsou a nedoplnil je ani odvolací soud v odůvodnění svého usnesení. Ten v daných souvislostech poznamenal, že jednání obviněného „je skutečně nutno kvalifikovat jako trestný čin loupeže podle § 234 odst. 1 tr. zák.“ a že „nepřichází v úvahu jiná právní kvalifikace, než která byla v tomto případě použita nalézacím soudem“.

Objektem trestného činu loupeže podle § 234 tr. zák. je jednak osobní svoboda, jednak majetek, jehož se chce pachatel zmocnit. Objektivní stránka záleží v použití násilí nebo pohrůžky bezprostředního násilí jako prostředku k překonání kladeného nebo očekávaného odporu napadené osoby.

Pojem násilí sice není v trestním zákoně definován, při jeho výkladu je třeba vzít v úvahu souvislost, v níž je znaku „násilí“ použito. V tomto kontextu lze rozlišovat násilí ve formě vis absoluta, tj. násilí, které zcela vylučuje volní chování napadeného (například po jeho svázání), a násilí ve formě vis compulsiva, tj. násilí, které nemá za cíl zcela vyřadit vůli napadeného, ale působit na jeho psychiku s cílem přinutit jej, aby se podrobil nátlaku a ukončil svůj odpor (například bitím doprovázeným určitými požadavky).

V obou případech je přitom pro násilí ve smyslu § 234 odst. 1 tr. zák. charakteristické použití fyzické síly k překonání nebo zamezení odporu, a to bez ohledu na to, zda už kladeného nebo jen

očekávaného. Násilím proti jinému je zde především útok přímo proti tělu určité napadené osoby, i když nemá za následek újmu na jejím zdraví. Zpravidla přitom takový útok směřuje proti tomu, kdo má věc u sebe. Lze je však spáchat i na jiné osobě, například na někom blízkém bezprostřední oběti, na jejíž vůli je tak působeno ve snaze přimět ji k vydání požadované věci. Vyloučeno však není ani to, aby násilí ve smyslu § 234 tr. zák. působilo na věc, pokud je prostředkem nátlaku na vůli bezprostřední oběti (poškozeného). Z uvedeného je zřejmé, že rozhodující není to, na koho nebo na co použitá fyzická síla přímo působí, ale že jí je použito jako prostředku nátlaku na vůli napadeného s cílem překonat nebo zamezit jím kladený nebo očekávaný odpor (k tomu Šámal, P., Púry, F., Rizman, S. Trestní zákon. Komentář. 5. vydání. Praha: C. H. Beck, 2003, s. 611, č. 1/1980 Sb. rozh. tr).

Nelze pominout, že podle § 89 odst. 6 tr. zák. je trestný čin spáchán násilím i tehdy, je-li spáchán na osobě, kterou pachatel uvedl do stavu bezbrannosti lstí. Lstí je v tomto kontextu chápána jako vyvolání omylu u jiné osoby nebo využití omylu této osoby s úmyslem dosáhnout nějakého cíle (př. vlastní obohacení). Lstí musí být uváděna jiná osoba do stavu bezbrannosti. Bezbranností se rozumí stav silné opilosti, silného omámení narkotikem nebo jinou návykovou látkou apod., kdy osoba není v důsledku tohoto stavu schopna účinné obrany proti jednání pachatele.

Ze skutkových zjištění soudů vyplývá, že podstata jednání obviněného spočívala v tom, že poté, co poškozený H. S. odmítl zaplatit přemrštěné jízdné, neodpovídající jejich předchozí dohodě, uzamkl jej ve vozidle a znemožnil mu z něj vystoupit do okamžiku, kdy požadované jízdné zaplatil. V podrobnostech poškozený, slyšen jako svědek, uvedl, že když odmítl zaplatit požadovanou cenu jízdného, seděl na zadním sedadle za řidičem, přičemž ani u jedné z zadních dveří nebyly kliky, jimiž by se daly otevřít dveře nebo okna. Požádal obviněného, aby jej nechal vystoupit, ale ten se dožadoval zaplacení. Situaci popsal dále tak, že ve vozidle bylo horko, obviněný jeho opakované žádosti o otevření dveří nebo alespoň oken nevyhověl. Sdílel též obviněnému, že má bolesti a že musí vystoupit, aby se dostal do hotelu. Asi po patnácti minutách „kapituloval“ a obviněnému přemrštěnou částku zaplatil; on pak otevřel dveře, aby mohl vystoupit, aniž by sám z vozidla vystoupil. Dodal, že k fyzickému kontaktu mezi ním a obviněným po celou dobu nedošlo a že obviněný vůči němu nepoužil žádného násilí.

Ze zjištění soudů, opírajících se o výpověď poškozeného, se podává, že ačkoliv jednání obviněného evidentně směřovalo ke zmocnění se cizí věci, jak přesvědčivě zdůvodnil zejména odvolací soud (odkaz na rozh. č. 33/1971 Sb. rozh. tr. není přesný, správně má být uvedeno rozh. č. 33/1991 Sb. rozh. tr.), nelze uzavřít, že se tak stalo za použití násilí jakožto použití fyzické síly k překonání nebo zamezení odporu poškozeného ve smyslu již vyloženého zákonného znaku skutkové podstaty trestného činu loupeže. Nebylo totiž zjištěno, že by obviněný poškozeného ve vozidle uzamkl a znemožnil mu z něj vystoupit za použití fyzické síly proti němu zaměřené. Z výpovědi poškozeného současně plyne, že nebyl ani v takovém psychosomatickém stavu, který by se dal označit jako „bezbrannost“. Podle přesvědčení dovolacího soudu ze skutkových zjištění soudu prvního stupně, z nichž v zásadě vycházel i odvolací soud, nelze znak „násilí“ vyvodit.

Nad rámec dosavadních právních závěrů soudů nutno dodat, že shledat nelze ani znak „pohrůžky bezprostředního násilí“. Pohrůžka bezprostředního násilí je pohrůžka takovým násilím, které má být vykonáno ihned, nepodrobí-li se napadený vůli útočníka. Násilí, jímž se hrozí, může směřovat jak proti tomu, kdo má věc u sebe, tak proti jiné osobě nebo věci, pokud je pohrůžka takovým násilím prostředkem nátlaku na vůli poškozeného. Pohrůžka bezprostředního násilí je zpravidla vyjádřena výslovně, ale stačí i konkludentní jednání, je-li z něho a ostatních okolností zřejmé, že násilí se uskuteční ihned, nepodrobí-li se napadený vůli pachatele. O to v posuzovaném případě rovněž nešlo; obviněný podle výpovědi poškozeného neučinil nic, co by bylo možno vyložit jako pohrůžku bezprostředního násilí.

Lze proto uzavřít, že jednání obviněného spočívající v uzamčení poškozeného ve vozidle bez možnosti

jeho vystoupení (např. v důsledku technického vybavení vozidla centrálním uzamykáním, jež umožňuje uzamknutí celého vozidla pomocí spínače z místa řidiče), aniž by bylo doprovázeno projevy použití fyzické síly nebo pohrůžky bezprostředního použití fyzického násilí proti němu, a nejde přitom ani o uvedení do stavu bezbrannosti lstí, není užitím násilí a ani užitím pohrůžky bezprostředního násilí ve smyslu zákonných znaků trestného činu loupeže podle § 234 odst. 1 tr. zák. Takové jednání nelze proto kvalifikovat jako trestný čin loupeže, byť by i směřovalo ke zmocnění se cizí věci.

Skutková zjištění, která učinil soud prvního stupně a z nichž vycházel v napadeném usnesení i odvolací soud, nevystihují a neobsahují zákonné znaky trestného činu loupeže podle § 234 odst. 1 tr. zák., a proto výrok o vině tímto trestným činem v rozhodnutích soudů obou stupňů nemůže obstát.

Tím však nemá být řečeno, že čin obviněného nevykazuje znaky žádného trestného činu. Nelze mít pochyb o tom, že jednání obviněného má povahu nátlaku na vůli poškozeného a činu směřujícího proti svobodě rozhodování. Svoboda rozhodování vůbec je objektem trestného činu vydírání podle § 235 tr. zák. Objektivní stránka tohoto trestného činu spočívá v tom, že pachatel jiného nutí, aby něco konal, opominul nebo trpěl, a to násilím, pohrůžkou násilí nebo pohrůžkou jiné těžké újmy.

V konkrétním případě není pochyb o existenci zákonného znaku spočívajícího v tom, že pachatel jiného nutil, aby něco konal; nestalo se tak však ani násilím, ani pohrůžkou násilí. Zbývá zabývat se otázkou, zda tak nebylo učiněno pohrůžkou jiné těžké újmy.

Pohrůžka jiné těžké újmy může podle praxe soudů spočívat v hrozbě způsobení majetkové újmy, vážné újmy na cti a dobré pověsti, může směřovat k rozvratu manželství a rodinného života apod. Při posuzování, zda jde o jinou těžkou újmu, je nutno přihlížet k osobním poměrům poškozeného, jeho osobním zkušenostem, psychickému stavu apod.

V posuzované věci nebude možné přehlédnout, že poškozený byl uzamčen v relativně malém prostoru auta bez možnosti otevření oken, bez možnosti volného pohybu, a to na dobu nikterak zanedbatelnou, navíc přesně časově nevymezenou; současně nelze nezaznamenat, že se jednalo o starší osobu, v době spáchání činu mu bylo 75 let, přičemž subjektivně pociťoval značné horko, byl zdravotně indisponován, měl bolesti, jak o tom informoval též obviněného.

Za takových okolností není vyloučeno, aby jednání obviněného bylo posouzeno jako pohrůžka jiné těžké újmy, kterou může představovat omezení svobody pohybu osoby uzamčené v osobním automobile na předem nevymezené časové období; taková pohrůžka nabývá na významu zejména tam, kde může případně vést ke zhoršení nepříznivého zdravotního a též psychického stavu starší osoby takto omezené ve volnosti pohybu. Takovému závěru by pochopitelně musela odpovídat i patřičná úprava výroku rozsudku ve smyslu již učiněných relevantních skutkových zjištění.

Nebyl-li by shledán ani zákonný znak „pohrůžky jiné těžké újmy“, přicházelo by v úvahu posouzení skutku jako trestného činu omezování osobní svobody podle § 231 odst. 1 tr. zák. Objektem tohoto trestného činu je osobní svoboda ve smyslu svobody pohybu, objektivní stránka záleží v tom, že pachatel brání jinému užívat svobodu pohybu, třeba jen na krátkou dobu, je-li bránění nesnadno překonatelné. Uzamčení osoby v osobním automobile (bez dalšího) je jednáním, které zákonné znaky tohoto trestného činu zřetelně nese.

Nad rámec řečeného je třeba dodat, že byl-li by shledán znak „pohrůžky jiné těžké újmy“, šlo by jen o trestný čin vydírání podle § 235 odst. 1 tr. zák., poněvadž omezování osobní svobody by bylo toliko prostředkem jiné, závažnější trestné činnosti vydírání. V takovém případě je omezování osobní svobody již zahrnuto ve skutkové podstatě přísnějšího trestného činu a jednočinný souběh omezování osobní svobody s tímto přísnějším trestným činem je vyloučen (srov. č. 85/1957, 44/1964, 10/1968,

Z obsahu podaného dovolání též vyplývá, že ačkoli obviněný deklaroval dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř., uplatnil řadu námitek, které směřovaly proti rozsahu provedeného dokazování, proti způsobu, jakým byly hodnoceny provedené důkazy, a proti správnosti skutkových zjištění, která učinil Obvodní soud pro Prahu 6 a z nichž vycházel v napadeném usnesení i Městský soud v Praze. Povahu námitek skutkových mají především ty výhrady obviněného, které směřovaly vůči správnosti skutkových zjištění učiněných soudy. Do této kategorie námitek jednoznačně náleží ty, jimiž brojil proti způsobu hodnocení provedených důkazů, jimiž namítal, že byly porušeny a ignorovány zásady in dubio pro reo a presumpce nevinny.

Prostřednictvím takto vymezených výhrad se obviněný primárně domáhal změny skutkových zjištění ve svůj prospěch, a následně ze změny skutkových zjištění vyvozoval, že se žádného trestného činu nedopustil. Námitky skutkové však nezakládají žádný z důvodů dovolání podle § 265b tr. ř., a proto ve vztahu k nim neexistuje zákonná povinnost soudu dovolání přezkoumat (srov. též usnesení Ústavního soudu ze dne 7. 1. 2004, sp. zn. [II. ÚS 651/02](#)). Z těchto důvodů nebylo možno učinit jiný závěr, než že v tomto rozsahu, tj. v rozsahu námitek skutkových, dovolání obviněného nebylo opřeno nejen o důvod dovolání podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř., ale ani o žádný jiný z důvodů dovolání uvedených v ustanovení § 265b tr. ř., a proto k nim dovolací soud nepřihlížel.

Nejvyšší soud z podnětu dovolání obviněného z důvodu uvedeného v § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. napadené usnesení Městského soudu v Praze zrušil a jako vadnou část předcházejícího řízení zrušil i rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 6 (§ 265k odst. 1 tr. ř.). Zrušil také všechna další rozhodnutí na zrušené rozhodnutí obsahově navazující, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo zrušením, pozbyla podkladu (§ 265k odst. 2 tr. ř.). Obvodnímu soudu pro Prahu 6 přikázal, aby věc v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl (§ 265l odst. 1 tr. ř.). Při novém rozhodování je soud vázán právním názorem, který v tomto usnesení vyslovil Nejvyšší soud. Rozhodnutí soudů obou stupňů byla zrušena jen v důsledku dovolání podaného ve prospěch obviněného, takže v novém řízení nemůže dojít ke změně rozhodnutí v jeho neprospěch. Toto rozhodnutí učinil dovolací soud v neveřejném zasedání, neboť je zřejmé, že vady nelze odstranit ve veřejném zasedání [§ 265r odst. 1 písm. b) tr. ř.].